

»Igrača ni samo igrača«

2. srečanje igrotekarjev Slovenije, 19. marec 2019

Mateja Klarič

Mestna knjižnica Ljubljana
mateja.klaric@mklj.si

V Mestni knjižnici Ljubljana smo organizirali 2. srečanje Igrotekarjev Slovenije. Prvo srečanje je potekalo leta 2012, organizirali so ga knjižničarji Mariborske knjižnice. Tokratno srečanje je potekalo v Igroteki Mestne knjižnice Ljubljana, krajevni Knjižnici dr. France Škerl.

V slovenskem prostoru je v tem času nastalo v knjižnicah več novih igrotek in želeli smo si ponovnega srečanja s knjižničarji, ki se ukvarjajo z igračami ali se na to pripravljajo. Na posvetu smo predstavili strokovne prispevke, ki nakazujejo možno smer razvoja igrotekarstva v Sloveniji, kar izraža naslov srečanja »Igrača ni samo igrača«. Tako smo slišali prispevka o Igroteki Mestne knjižnice Ljubljana ter o sobivanju tipnih slikanic in taktilnih igrač v Mariborski knjižnici, poučili smo se o uporabi igrač v delovni terapiji ter spoznali trende v igranju družabnih iger. Predstavil se nam je tudi Inštitut za razvoj igrač, ki ima pomembno vlogo za razvijalce in proizvajalce igrač v Sloveniji.

Povzetki prispevkov na srečanju

Prispevek »30 let Igroteke Mestne knjižnice Ljubljana«

Mateja Klarič, vodja Igroteke, je v prvem prispevku predstavila 30 let dela z zbirko igrač v Mestni knjižnici Ljubljana. Glavni namen vključevanja igrač v knjižnično zbirko je bil predvsem socialni vidik, saj knjižnica z Igroteko ponuja možnost igranja s skrbno izbranimi kakovostnimi igračami vsem otrokom ne glede na socialni status družine ali vključenost v vrtec. Otroke so želeli učiti, da je treba igrače deliti in

da je z njimi treba skrbno ravnati. Pri izboru igrač so se osredotočali na kakovostne igrače iz različnih skupin po pedagoški klasifikaciji. Tako se je poudarjal pomen igre in igrač za otrokov razvoj ter kakovostno preživljanje prostega časa družine. Knjižničarki takratne Knjižnice Bežigrad, vodja mladinskega oddelka Neda Isaković in direktorica Alenka Zupan, sta se z zbirko igrač srečali na obisku v pobrateni knjižnici Medveščak iz Zagreba in takoj po vzoru dobre prakse začeli kupovati igrače. Prve igrače so začeli izposojati novembra 1988.

Trenutno v Mestni knjižnici Ljubljana obstajajo tri zbirke igrač, ki so namenjene izposoji: Igroteka v krajevni knjižnici dr. Franceta Škerla (2000 igrač), Igroteka v krajevni knjižnici Škofljica (120 igrač) in Igroteka v območni enoti Knjižnici Bežigrad (70 igrač). V zadnjem obdobju se vsebina zbirke intenzivno bogati in nadgrajuje. Pripravljajo in izpostavljajo se različne posebne zbirke, kot so Igrače Montessori, Igrače za opismenjevanje v prvi triadi OŠ in Zbirka za igranje na prostem. Ob umestitvi igrač Montessori v zbirko so se posvetovali s strokovnjakinjo, ki je svetovala nabor najprimernejših igrač, ki bi jih bilo smiselno kot temeljne uvrstiti v izbor. Igrače so posebej označene s primernim logom, vsaka ima ustrezno geslo v katalogu. Igrače za opismenjevanje so se vključile v zbirko zaradi stalnega povpraševanja po tovrstnih pripomočkih in ob povečani produkciji

slovenskih proizvajalcev. Celotna zbirka je strokovno zasnovana in preverjena v praksi. Vključuje igre in pripomočke za razvijanje grafomotoričnih spretnosti, začetno pisanje, učenje branja, krepitev besednega zaklada, učenje poštevanke, urjenje vidnega, slišnega in tipnega spomina. Zbirka za igranje na prostem je sestavljena iz večjih, predvsem gibalnih iger, ki jih uporabljamo na vseh večjih zunanjih prireditvah v mreži MKL. V prihodnje želijo vzpostaviti več premičnih zbirk igrac za manjše krajevne knjižnice.

Poleg izposoje igrac v okviru Igroteke prirejajo redne mesečne dejavnosti: igralne urice, ustvarjalne urice ter dvakrat letno izmenjavo igrac. Vsako leto delo Igroteke predstavijo dijakom Srednje vzgojiteljske šole v Ljubljani. Po večjih knjižnicah MKL potekajo delavnice legozgodb, katerih namen je razvijati lastne zgodbe ob uporabi legokock, spodbujati večšine govora in pripovedovanja. V Mediateki Knjižnice Otona Župančiča je za čitalniško izposajo na voljo pester nabor iger za igranje družabnih iger za odrasle; tam pripravljajo tudi turnirje igranja družabnih iger.

Prispevek »Uporaba igrac v delovni terapiji«

Lea Šuc, delovna terapevtka na URI Soča, nam je predstavila uporabo igrac v delovni terapiji. Delovni terapevt je zdravstveni delavec, ki omogoča, da se ljudje kljub okvaram vključujejo v vsakodnevne aktivnosti. Delovna terapija otroku in mladostniku z motnjami v razvoju pomaga, da se čim uspešneje vključi v vsakdanje življenje in izvaja aktivnosti na področju skrbi zase, igre in prostega časa. Delovna terapija je vedno individualno prilagojena otrokovim potrebam in sposobnostim. Ameriško združenje delovnih terapevtov definira igro kot dejavnost, pri kateri gre za spontano ali organizirano dejavnost, ki omogoča zadovoljstvo, zabavo, veselje in razvedrilo. Igra je v delovni terapiji medij. Uporabljajo jo kot aktivnost za ocenjevanje in spodbujanje razvoja.

Glavni namen vključevanja igrac v knjižnično zbirko je bil predvsem socialni vidik, saj knjižnica z Igroteko ponuja možnost igranja s skrbno izbranimi kakovostnimi igracami vsem otrokom ne glede na socialni status družine ali vključenost v vrtec.

Otroci z motnjami v razvoju lahko imajo fizične, socialne in osebne ovire, ki preprečujejo možnost igre. Delovni terapevt se osredotoča na otrokovo zmožnost in potencial za igro ter se zavzema za okolje, v katerem ni socialnih, fizičnih, kulturnih in političnih ter zakonskih ovir za osebe z invalidnostjo. Pri gibalno oviranih otrocih so potrebne prilagoditve igrac.

Pomembno je, da so igrace velike, da lahko otrok poseže po njih s celo roko. Tako so za delovno terapijo primerne taktilne igrace in zvočne knjige z velikimi tipkami, da jih lahko otrok pritisne s celo roko. Zaželeno je, da so zvoki enostavni in takoj prepoznavni. Vedno se pri otroku začne najprej krepiti groba motorika, kajti na njej temelji razvoj fine motorike. Velikost igrace je pomembna tudi pri soročnem dvigovanju predmeta. Delovni terapevti pri svojem delu redno uporabljajo tudi inštrumente – tamburine, ksilofone. Držala na paličicah še posebej odebelijo, da jih otroci lažje primejo in držijo. Uporabljajo tudi razne igrace za rezanje, ki vsebujejo lesene nože, predmeti pa so staknjeni z ježki.

Kadar imajo otroci težave z vidnim razločevanjem, jim ponudijo barvno

kontrastne igrace (črno/bela, modro/rumena). Pripomočke izbirajo glede na obliko, da jih lahko otroci uporabljajo iz sedečega položaja, stoje ali kleče. Uporabljajo jih lahko kot oporo pri hoji, tako da jih potiskajo pred seboj, kadar je potrebno, vozičke še dodatno obtežijo.

Terapevt vedno razmisli, katero igraco bo priporočil pri določenem pacientu glede na to, kaj želi z njo doseči in narediti. Odloča se glede na socialni, čustveni, senzorni in gibalni vidik.

Prispevek »Sobivanje taktilnih igrac in tipnih slikanic v Mariborski knjižnici«

Maja Logar, vodja Službe za mlade bralce, in Tanja Vreš sta predstavili Igroteko Nova vas, ki je enota Mariborske knjižnice. Leta 1980 sta Anica Jurkovič in Sonja Matijević kupili prvo igraco za Mariborsko knjižnico, ker sta se kot mladinski knjižničarki zavedali povezave med igracami in knjigami. Bili sta v stiku s Knjižnico Medveščak v Zagrebu. Igroteka je zaživela leta 1992 v Knjižnici Nova vas. Ob začetku je imela 1618 igrac, sedaj jih ima 5500. Pomen igroteke je izjemen, saj so igrace enakovredno knjižnično gradivo in širijo knjižnično ponudbo. Knjižnica omogoča dostopnost igrac vsem otrokom. Nahaja se v središču stanovanjskega naselja, blizu vrtcev, osnovne šole in šole s prilagojenim programom. Igrace so v prostem pristopu, uporabniki jih lahko raziskujejo s pomočjo knjižničarja. Urejene so po pedagoških merilih in starostnih stopnjah. Zelo je poudarjena vsebinska obdelava.

Tanja Vreš je predstavila igraco Čutna pot in način, kako se lahko uporablja v igri: otrokom zavežejo oči, ko bos ali v nogavicah stopajo po čutni poti. Takrat jim dajo v roke pomanjšane diske čutne poti, da z dlanmi poiščejo vzorec, kot so ga čutili s stopali na nogah. Predstavila je še igraci Taktidomino, to je domino z različnimi materiali, in Taktiform, domino z oblikami, ki se sestavljajo skupaj.

Igranje družabnih iger pomeni strukturirano druženje, pri katerem se ustvarjajo nova doživetja. Pri igranju smo enakovredni, saj veljajo enaka pravila za vse udeležence.

Zagovarjajo stališče, da je k igraču nujno treba ponuditi knjigo. Maja Logar je na primeru knjige Lov na medveda, ki govori o raziskovanju, bližini doma in varnosti, prikazala, kako se lahko med pripovedovanjem pravljice uporabijo didaktični materiali.

Pokazala je priredbo klasične slikanice v tipno slikanico in jo opisala. Ta je v prečnem formatu ter sledi estetskim načelom za slepe in slabovidne otroke. Tipne slikanice morajo biti estetske, saj imajo nekateri otroci še nekaj odstotkov vida. Ima aktivno ilustracijo in je na meji z igroknjigo. To so večplastne slikanice, ki omogočajo delo z različnimi uporabniki.

Mariborska knjižnica sodeluje s Pedagoško fakulteto v Mariboru in Aksinjo Kermauner. Ob njihovem sodelovanju nastaja prva zbirka tipank za slepe in slabovidne otroke v Sloveniji. Študentje napišejo zgodbo in sami pripravijo ilustracijo. Zapis je prenesen v slovensko brajico, v Mariborski knjižnici pa poskrbijo za vsebinsko obdelavo građiva.

Prispevek »Prelet čez sodobne družabne igre«

Samo Oleami je član društva Igrolog – društva za promocijo kulture igranja namiznih iger. Društvo obstaja od leta 2014, organizirajo redne dogodke za odrasle in delavnice za osnovne šole ter letni dogodek Tabletop day. Ljudem želijo približati sodobne družabne igre.

Igranje družabnih iger pomeni strukturirano druženje, pri katerem se ustvarjajo nova doživetja. Pri igranju smo enakovredni, saj veljajo enaka pravila za vse udeležence. Pri otrocih je treba povezovati tudi prosto igro, šele potem so na vrsti strukturirane igre. Pravila za otroške igre so preprosta, za odrasle pa so izjemno natančna in strukturirana. Odrasli so nasičeni z delom za računalnikom in si želijo družbe. V nadaljevanju je razvrstil tipe iger in nekatere tudi predstavil.

Hitrostne igre: Dobble, Jungle Speed, Dr. Eureka, Set, Ghost. Primerne so takrat, ko je na voljo malo časa.

Idealne so za mladinske centre, ker udeleženci pridejo vanje samo za kratek čas in pogosto hitro odidejo.

Igre zlaganja: Mikado, Tier auf Tier. Spodbujajo prostorske predstave, mirne roke, imajo malo pravil.

Igre frcanja: Večkrat se igraš, boljši postajaš, lahko se prirejajo turnirji.

Spomin: Igre te vrste lahko igrajo otroci in odrasli.

Vrzi kocko in premakni (»Roll & move«): Spinderella, Labirint. Trajajo lahko dlje časa. Zelo dobro se obnesejo pri igranju en starš, en otrok.

Družabne igre »partygames« za odrasle: Codenames, Dixit, The Mind, Times up, Activity. Pravila so lahko zelo obsežna, dostikrat pa

obstajajo tudi povzetki pravil, ki so večinoma v angleščini. Na spletu obstajajo videopredstavitve iger.

Socialna dedukcija: Fake artist, Werewolves, The Assistance. To so igre laganja in odkrivanja lažnivcev, ki so izrazito popularne pri študentski populaciji.

Trgovanje, pogajanje: Catan, Bohnanza, China Town, Intrigue, Diplomacy.

Dražbe: No thanks, For sale.

Izzivanje sreče: Incan Gold, Pyramid.

Igre napadanja: Bang. King of Tokyo. Surviving.

Sodelovalne igre: Pandemic.

Forbidden Island. Leo. Hanabi. Vsi sodelujejo med seboj in ne tekmujejo.

Dva izvora družabnih iger sta se razmahnila v 90. letih prejšnjega stoletja, nemška in ameriško-britanska šola. Ameriško-britanska šola: igre se igrajo zvečer, po službi, predvsem jih igrajo študentje in odrasli, običajno je potreben denarni vložek. Pravila so zapletena. Razvile so se »war games«, ki so simulacije zgodovinskih bitk, Roleplaying games – igranje vlog, Ameritrash – igra ameriškega sloga, Collectable cardgame – zbiranje kart, Tabletop minis – igre z miniaturnimi, 18xx – igre delniškega trga s tematiko železnice.

Nemška šola: v nemškem prostoru je kultura igranja družabnih iger zelo močna. Nemška industrija iger se je razvila s pomočjo nagrade »Spiel des Jahres« (igra leta), ustanovljene leta 1979. Posebnosti nemških iger: igrajo se v družinskem krogu, babice z vnuki, starši z otroki. Imajo dobro napisana pravila. Težnja je vključiti čim več igralcev različnih ravni sposobnosti. Igre so dostopne otrokom, vendar so hkrati zanimive in v izziv odraslim. Najbolj znane in prodajane nagrajene igre Spiel des Jahres so: Naseljenci otoka Catan, Carcassonne, Ticket to ride. Od leta 1989 obstaja tudi nagrada »Kinder Spiel des Jahres« (igra leta za otroke).

Prispevek »Inštitut za razvoj igrač«

Klavdija Höfler je direktorica Inštituta za razvoj igrač, ki je zasebni neprireditveni zavod, ustanovljen leta 2014.

Naredili so manjšo raziskavo trga v Sloveniji in tujini. Opredelili so cilje, prednosti, priložnosti in težave. Ugotovili so, da v Sloveniji ni institucije, ki bi celostno pomagala proizvajalcem igrač, ni skupnega mrežnega in promocijskega kanala za oblikovalce, razvijalce in proizvajalce igrač. Ni na enem mestu zbranih informacij o storitvah, ki jih ponuja slovenski trg z igračami. Premalo je ozaveščanja glede varne uporabe igrač in uporabe škodljivih materialov v izdelkih. V Sloveniji manjka model razvoja igrač.

Poslanstvo zavoda je pomagati pri razvoju igrač, ki bodo zdrave in varne za otroke. Osnovni cilj zavoda je strokovno in znanstveno raziskovanje ter razvijanje inovativnih rešitev na področju igrač. Storitve Inštituta za razvoj igrač: proces razvoja igrače, osnovno svetovanje glede izdelave igrače, prototipiranje, testiranje, zaščita izdelka, razvojno-psihološka ocena igrač, fotografiranje, modeliranje, prodaja in promocija.

Med izvajanje aktivnosti lahko štejemo spletno trgovino <http://slovenske->

igrace.eu, dobrodelne projekte in spletno knjižnico z uporabnimi povezavami. Približno enkrat tedensko obveščajo o poslovnih priložnostnih, prihajajočih dogodkih, produktih in storitvah inštituta, vabilih na različne dogodke, posebnih ponudbah in najnovejših informacijah. Pomagajo pri skupnem nastopu slovenskih proizvajalcev igrač na največjem mednarodnem sejmu igrač v Nürnbergu.

Zaključek

Po končanih predstavitev prispevkov smo si ob okrogli mizi izmenjali izkušnje, ki jih imajo knjižnice z zbirkami igrač, izpostavili težave in poskusili poiskati morebitne rešitve. Srečanja se je udeležilo skoraj 30 udeležencev iz cele Slovenije. Ugotovili smo, da so igrače dobra dopolnitev osnovne knjižnične dejavnosti, ali kot zbirka za izposajo, čitalniško uporabo ali kot popestritev pravljicnih in ustvarjalnih uric. Veseli nas, da o uvedbi izposoje iger in igrač razmišljajo v več knjižnicah, ki se pripravljajo na adaptacijo in povečanje knjižničnega prostora.

Igrotekarstvo je knjižnična dejavnost, ki v splošnih knjižnicah v zadnjih letih doživlja razmah. Opazili smo, da v splošnih knjižnicah igrače kot gradivo postajajo pomembnejše. Knjižničarji se zavedamo, da so igre in igrače gradivo, ki zagotavlja uporabnikom široke možnosti uporabe. Omogočajo kakovostno preživljanja prostega časa ter se uporabljajo v didaktične in terapevtske namene. Obogatijo preživljanje prostega časa v knjižnicah v igralnih kotičkih in dajejo možnost izvedbe različnih delavnic ali nadgradnje že obstoječih.

Prisotni knjižničarji smo se strinjali, da ima delo z zbirkami igrač obetajočo prihodnost, predvsem zaradi raznolikih možnosti vključevanja v redno delo in navdušenosti knjižničarjev, ki vedno iščejo nove poti do uporabnikov.●

Igrotekarstvo je knjižnična dejavnost, ki v splošnih knjižnicah v zadnjih letih doživlja razmah. Opazili smo, da v splošnih knjižnicah igrače kot gradivo postajajo pomembnejše.